

СТАНОВИЩЕ

от д-р **Мариан Стоянов Върбанов**, доцент в департамент География на Националния институт по геофизика, геодезия и география при БАН

Относно: представеният от **ас. Владимир Гавраилов Власков** –докторант самостоятелна форма на обучение в департамент География при НИГГГ - БАН, дисертационен труд на тема **„Антропогенни изменения на релефа в Пернишката котловина“** за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 4.4 Науки за Земята, специалност „Геоморфология и палеогеография“.

Изработването на становището е възложено със Заповед № 01-323/15.12.2015 г. на Директора на НИГГГ-БАН в качеството ми на член на Научното жури.

Предложеният за становище дисертационен труд съдържа 220 страници, включващи текстова част, 104 фигури, 42 таблици и литература от 142 заглавия на български, руски, английски, френски, немски и други езици. Обособени са и две приложения.

В структурно отношение дисертационният труд се състои от 6 глави и отделно изводи, справка за приносите и др. Отделните глави са сравнително добре балансирани и като цяло съответстват на заложените научни задачи.

През последните няколко столетия се наблюдава стремително увеличаване на антропогенното въздействие върху природната среда. Като неин основен компонент, релефът изпитва съществено влияние и е подложен на значително преобразуване. Разнородната стопанска дейност, строителството и добивът на минерални суровини предизвикват появата на съвършено нови, антропогенни форми на релефа, активизират различни геоморфоложки процеси, влияят и върху останалите природни компоненти. В редица райони измененията в природата трансформират средата на обитаване, инициират сериозни екологични проблеми. В този смисъл избраната от докторанта тема на изследване е актуална и значима. Пернишката котловина е един от най-старите индустриални райони на България, в продължение на десетилетия е център на въгледобивната, стоманодобивната, циментовата промишленост, територията ѝ се пресича от важни шосейни и железопътни линии. Всичко това дава основание в наши дни котловината да е определена като една от „най-горещите“ екологични точки в страната, не само по отношение на замърсяването на околната среда, но и по отношение на преобразяването на естествения релеф.

Обектът и предметът на изследването са подбрани удачно и грамотно аргументирани. Целта е ясна, конкретна и се отразява напълно в заглавието на дисертационния труд. Поставените задачи са формулирани в съгласие с поставената цел и като цяло са изпълнени в изследването.

Докторантът е извършил задълбочен преглед на досегашните изследвания за района на Пернишката котловина и проблемите на антропогенното въздействие върху релефа. Анализирани са значителен брой български и чуждестранни теоретични и научно-приложни трудове, въз основа на които авторът е подбрал принципите и методите на изследване. Правилно е възприета логиката на модела DPSIR (Движещи сили – Натиск – Състояние – Въздействие – Ответни мерки), макар и в по-свободен „широк“ формат. Смятам, че в случая е било по-подходящо да се използва и цитира „оригинала“, който е датиран още от края на последното десетилетие на миналия век (справка: Европейската агенция за околна среда). Задълбоченото изучаване на научната литература и дългогодишната изследователска дейност са позволили на докторанта да обоснове основните понятия и термини, които използва, както и да конструира логична последователност на научно-изследователския процес.

Значително място е отредено на физикогеографска характеристика на изследвания район като по-задълбочено и обстойно е изяснена геолого-геоморфоложката обстановка, генезис и развитие. Според мен излишно подробно са анализирани останалите природни компоненти. В този си вид тази глава е по-подходяща за ландшафтно-екологична разработка. Не е ясно защо например не са изследвани екстремните максимални водни количества, които имат значително по-силно релефомоделиращо значение, както върху естествения, така и върху антропогенния релеф, отколкото средните и минималните стойности. Едва ли има необходимост в дисертацията да се прави анализ и на замърсяването на водите.

Централна и с най-силно изразен авторов принос е Четвърта глава. Тя фокусира в себе си основните цели и задачи на изследването. Умелото съчетаване на наличната информация с многобройните теренни обследвания са позволили на докторанта да разкрие многообразието на антропогенното въздействие върху релефа в котловината и създадените техногенни земеповърхни форми. Именно тук се разкрива и силната лична ангажираност на автора към тази проблематика и професионалната му специализация.

Закономерно в Пета глава се прави анализ и оценка на неблагоприятните и рискови (според автора) естествени и антропогенно обусловени геоморфоложки процеси. Ненужно обаче са разгледани и някои странични, косвени явления, свързани с атмосферни процеси, които нямат връзка с целите и задачите на изследването.

В заключителната Шеста глава освен резултатите от изследването, формулираните препоръки и мерки за ограничаване на антропогенното въздействие върху геоморфоложките процеси, особено място заема сравнителния анализ на състоянието и изменението на релефа преди и сега. Авторът съумява да представи съществените антропогенно обусловени трансформации в релефа на Пернишката котловина и значителните деградационни геоморфоложки процеси. Изглежда по недоглеждане въпросната глава не е номерирана в текста. Също така трябва да отбележа, че в тази глава, както и в предишните, има разминаване между названието „карта“ и представените нагледни материали, които е по-правилно да се упоменат като „картосхеми“.

Освен направените дотук в изложението критични бележки бих добавил и по-сериозна критика към формулираните от автора пет научни и научно-приложни приноса.

Смятам, че не е възможно да се извеждат теоретични обобщения за спецификата и характера на атропогенните изменения на релефа и съпътстващите ги неблагоприятни геоморфоложки процеси относително само една котловинна форма, пък била тя и Пернишката котловина. Никъде в приносите не се извежда ролята на модела DPSIR в този тип изследвания и той остава да „виси“ в теоретико-методологичната част. Мнението ми е, че приносите биха могли да се прецизират още и частично да се обединят.

Направените накрая изводи и заключения отразяват извършената от докторанта работа по изпълнение на поставените цели и задачи. Те определено имат регионално (за изследваната територия) научно-приложно значение. В този смисъл бих препоръчал на автора след известно преработване да предложи разработката си на община Перник, тъй като в нея има редица полезни за развитието на района анализи, констатации и препоръки.

Авторефератът напълно отговаря на съдържанието на дисертационния труд и представя основните резултати от изследването.

Представените от Вл. Власков три самостоятелни статии (една в сп. „Проблеми на географията“ и две в сборници с доклади от научни конференции) отговарят на тематиката на дисертационния труд и отразяват частични резултати от него.

В заключение, смятам, че независимо от направените критични бележки, предложеният от докторанта дисертационен труд представлява самостоятелна, завършена научна разработка, което ми дава основание да ѝ дам положително становище и да гласувам „ЗА“ присъждането на научната и образователна степен „доктор“ на ас. Владимир Гавраилов Власков по професионално направление 4.4 Науки за Земята, специалност „Геоморфология и палеогеография“.

08.02.2016 г.

Изготвил становището:

(доц. д-р Мариан Върбанов)